

44. Kürk Mantolu Madonna adlı romanda toplumsal yaşamda yer edinen kültürel öğelerin kaynak metin ve erek metindeki yansımalarının karşılaştırılmalı olarak incelenmesi

Sedanur BAYRAKTAR¹

APA: Bayraktar, S. (2022). Kürk Mantolu Madonna adlı romanda toplumsal yaşamda yer edinen kültürel öğelerin kaynak metin ve erek metindeki yansımalarının karşılaştırılmalı olarak incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 647-658. DOI: 10.29000/rumelide.1132605.

Öz

Çeviri, insanlar arasında açık diyalogun oluşturulmasında hâkim bir rol üstlenmektedir. Sözle oluşturulan somut varsayımların içtimai yapıya sunduğu katkılar, mütecanis bir bütünü ortaya çıkmasını olanaklı hale getirmekle birlikte, çevirinin öncülüğünde sınırları bertaraf etmektedir. Dilin dinamik yapısını anlama adına, muhtevasına teslim olmak elzemdir. Kültürlerarası iletişimde yazın çevirileri, toplulukların sınırlarını besleyerek, kabulünü artırmaktadır. İşbu sebeple kültürel unsurları çözümlmek, anlamak, yorumlamak ve çevirmek en önemli meseller arasında yer almanın yanı sıra özün tesisinde mühim yenilikleri imal etmektedir. Bu çalışma özelinde Türk edebi literatüründe kalemiyle tanınan saygıdeğer Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna adlı eseri ile usta çevirmen Ute Birgi tarafından hazırlanan erek metin, Çeviribilimci Peter Newmark'ın kültürel öğelerin sınıflandırması ve Çeviribilim araştırmacısı Lawrence Venuti'nin "yerleştirme" (domestication) ve "yabancılaştırma" (foreignization) çeviri stratejileri bağlamında karşılaştırılmalı olarak incelenecektir. Kültürel öğelerin çevirisinde bu iki çeviri stratejisinden hangisinin daha çok tercih edildiği örnekler kapsamında irdelenerek, çeviri kararlarına açıklık getirilecektir. Çevirinin dönüşüm sürecinde, sınırların kültürel öğelerle anlam dahilinde transferlerinin sağlanması, erek kültürde yeni bir inşayı mümkün kılmakla birlikte işlevsel karşılıklarla anlamsal yakınlığın teminine katkı sunmaktadır. Kültürle içkin olan çeviri eyleminde dilsel olguların yöneldiği yapılar, özgül dizgeler dahilinde mahiyetin anlaşılabilirliğini artırmaktadır.

Anahtar kelimeler: kültürel öge, çeviri, kültürlerarası etkileşim, yerleştirme, yabancılaştırma

A comparative analysis of the reflections of cultural elements in social life in the novel Madonna with a Fur Coat in both the Source Text and the Target Text

Abstract

Translation plays a dominant role in establishing open dialogue between people. The contributions of the verbal hypotheses to the social structure make it possible for a homogeneous whole to emerge, while eliminating the limits under the leadership of translation. In order to understand the dynamic nature of language, it is essential to surrender to its content. In intercultural communication, literary translations increase the acceptance of communities by feeding their boundaries. For this reason, analyzing, understanding, interpreting and translating cultural elements is among the most important parables, as well as producing important innovations in the establishment of the essence. Specifically, for this study, the target text prepared by the master translator Ute Birgi with the work of the esteemed Sabahattin Ali, who is known for his pen in the Turkish literary literature, Madonna

¹ Öğr. Gör., Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü (Sakarya, Türkiye), sedanurbayraktar@sakarya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3161-1093 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 24.04.2022-kabul tarihi: 20.06.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1132605]

in a Fur Coat, the classification of cultural elements by translation scientist Peter Newmark and translation studies researcher Lawrence Venuti will be examined comparatively in the context of "domestication" and "foreignization" translation strategies. Translation decisions will be clarified by examining which of these two translation strategies is preferred more in the translation of cultural elements. In the transformation process of translation, ensuring the transfer of borders with cultural elements within the meaning enables a new construction in the target culture and contributes to the provision of semantic closeness with functional equivalents. The structures towards which linguistic phenomena are directed in the act of translation, which is inherent in the culture, increase the intelligibility of the nature within specific systems.

Keywords: cultural element, translation, intercultural interaction, domestication, foreignization

Giriş

Edebi çeviri, çeviri arenasında üzerine tartışılmaya açık çeviri türü olarak güncelliğini korumaktadır. Edebi yazın metinlerindeki derin hermeneutik yapılar, metinler arası esaslı bir bağ kurma adına çevirmenlerin kültürlerarası elçi olarak üstlendikleri görevde, kavi bir yoldan yürütmektedir. Kültürel unsurların ele alındığı metinlerin yoruma açık olması, estetik etkisinin bulunması, yazarın üslubunun ve yaratıcılığının en yoğun şekilde gözlemlenmesinin yanı sıra farklı edebi metin türlerinin kendilerine has özellikler barındırması (Özcan Dost & Metin Tekin, 2017, s. 615) menfi mülahazaların tetkikine sebebiyet vermektedir. Translatumun değerlendirilmesi, kaynak ve erek dilin mensubu olduğu medeniyetler üzerine eğilmeyi ve evrensel değerleri merkezde tutmayı gerekli kılmaktadır.

Bu çalışmada, topluluklara özgü kültürel öge çevirileri karşılaştırılmalı olarak incelenerek, iki farklı kültürel diplomasinin sahip olduğu değerler bütününe çeviri sürecinde nasıl işlendiği gözlemlenecektir. Tüm bu olguların ışığında edebiyat yazarı saygıdeğer Sabahattin Ali tarafından kaleme alınan "Kürk Mantolu Madonna" adlı roman ve Ute Birgi tarafından erek dil Almancada "Die Madonna im Pelzmantel" olarak canlandırılan çeviri eser, Çeviribilimci Peter Newmark'ın kültürel öğelerin sınıflandırması ve Çeviribilim araştırmacısı Lawrence Venuti'nin "yerleştirme" (Eng. domestication) ve "yabancılaştırma" (Eng. foreignization) çeviri stratejileri uyarınca karşılaştırmalı olarak incelenerek tespitlerde bulunulacaktır. İncelemede kelime, cümle ve kültürel öğelere örneklerle yapı-anlam bakımından açıklamalar getirilecektir.

1. Çevirinin kültürlerarası etkileşimdeki rolü

Kültürlerarası iletişimde anlaşmazlıkların göstergelerle bertaraf edilerek, içtimai düşüncelerin muhtemel nispette ehemmiyetinin kazandırılması, kaynak dil ile hedef dil karakterlerinin aynı anlama gelecek şekilde koordinasyonunun (Stolze, 2008, s. 37) sağlanması neticesinde nicelik elde etmiştir. Mevcut bağlamda çeviri; kültür, özellikle de kültürlerarası iletişim aracı olarak dil ile yakından ilişkili (Lauková, 2018, s. 79) olmakla birlikte bazı belirsiz veya yanlış anlaşılan noktalara ışık tutabilmektedir (Civita, 2018, s. 14).

Çeviri faaliyeti; çok eski zamanlardan beri diller arası ve kültürler arası önemli bir uygulama olmuştur. Çeviri, sanki ikinci elden temsil edilen başka bir şeyin, önceden var olan bir şeyin (Eng. pre-existed), fikirlerin ve ifadelerin yerine konması olarak görülebilmektedir. Bu anlamda, diller arası ve kültürler arası iletişim olarak çeviri, genellikle "gerçek şey (Eng. the real thing)" değil, "en iyi ikinci (Eng. second best)" olarak kabul edilir (House, 2016, s. 14). Kültürlerarası etkileşimde dil olgusunun disiplinler

boyuttaki kullanımları, devamlılığını etkileyerek, fiili dönüşümlere sebebiyet vermektedir. Vermeer'e göre kültür, dilin bireyler arası kullanımında ve dolayısıyla dilde de potansiyel olarak ortaya çıkmaktadır. Dil eylemi, insanlar arasında anlaşılabilirliği yaratabilmeli ve sürdürülebilmelidir. Kültür bir süreçtir ve süreçler sürekli bir akış halindedir. Kültür, davranışa ve eyleme uyum sağladıkça, dil kullanımı ve potansiyel dil sürekli olarak gelişir ve değişir (Vermeer 2006: 175; Akt. Ögünmez, 2019, s.13).

Kültürlerarası iletişimde ölçülü bir aydınlanmanın (De. Aufklärung) tanzim edilebilmesi, dilsel tetkiklerin istikrarlı inşasıyla olanaklı hale getirilebilir. Kültürler ve diller arasındaki münasebette farklı kültürlerden en az iki ortağın ihtiyaçları için belirli ve uygun bir davranış alımı ve üretimi, kültürleri karşılaştırmak ve ardından iki aktif muhatap arasında başarılı bir şekilde iletişim kurmak (Witte, 2000; Akt. Civita, 2018, s.18), imkânsız olacağı kadar birbirinden ayrı değildir (Lauková, 2018, s. 79). Bilhassa, temas ettikleri yapısal taşlarda, soyut gerçekliklerin öğeler vasıtasıyla fethine imkân sunmaktadır. Schneider'e göre dilsel işaretler, bağlamdan bağımsız semantik anlamlara sahip olmakla kalmamakla birlikte, temel bağlamla ilgili pragmatik işlevleri de yerine getirmektedir (Schneider, 2007, s. 17). "Metinler" in temel özelliği veya işlevleri, aynı anda aynı yerde olmayan konuşmacı ve dinleyici arasında bir köprü sağlayan "aktarım aracı olmalarıdır (Eng. agents of transmission)" (Ehlich, 1984; Akt. House, 2016, s.15). Dillerarası ve kültürlerarası eşdeğer intikalin başrolünü üstlenen çeviri olgusu, bir bakıma geçmişten kalan mirası geleceğe taşınması bakımından kültürle organik bir bağ kurmaktadır. Yani kültür tarihsel süreçte sosyal etkileşim sonucunda biçimlenir, bir iletişim formu olan çeviri yoluyla aktarılır ve paylaşılır; böylelikle çevirinin iletişim biçimi cereyan eder. Bu yönüyle de çeviri kültür kavramının nüfuz ettiği bir olgu olarak ele alınma durumundadır (Gezer & Can, 2019, s. 357).

Dil içindeki metin gelenekleri, kültürün akışına göre değişikliklere uğrayabilirler (Göktürk, 2002, s. 32). Lakin işlevselliğin dilsel ve kültürel normlardaki egemenliği, metinlerarası potansiyel ilişkilerin öğelerle anlaşılabilirliğine katkı sunmakta ve farklı katmanlarda bulunan metin türlerini diyagonal bağlamda bir araya getirmektedir.

Çeviri çalışmalarında kültürlerarası anlayışın temelindeki işlevsel eşdeğerlik kavramı, bir metnin başka bir bağlamda karşılaştırılabilir bir işlevi yerine getirmesi için bir koşuldur. Dolayısıyla kültürlerarası anlayış, dilsel-kültürel aktarımın üstlendiği bir başarıdır (House, 2016, s. 15). Nitekim farklılıklara müstesna bir kapı aralayan çevirinin amacı kültürel farklılığı olduğu gibi, tanımlanabilir ve hatta bildik olarak geri getirmektir (Venuti, 1995:18 Akt. Gezer & Can, 2019, s. 360).

2. Kaynak Metin: Kürk Mantolu Madonna

Sabahattin Ali tarafından 1943 yılında kaleme alınan Kürk Mantolu Madonna adlı eser iki farklı kurguyu bünyesinde barındırmaktadır. Eserin ilk bölümü anonim bir anlatıcının temsili varlığıyla ilişkilendirilerek, ana karakterin öncelikli olarak dışardan gözlemlenmesi suretiyle örüntü süreçleri, gizli bir mevcudiyetin muhayyilesi imkanında tasavvur edilmiştir. Yazarın öncelikli olarak dışardan bir talinin yapılması adına anlatıcıya iş arkadaşı kimliğini vermesi, betimlemelerin tertip çerçevesinde formüle edilerek okuyucunun istintak eyleminde sürekliliğini sağlamıştır.

Bir iş arayışında olan anonim anlatıcının okul arkadaşı Hamdi ile yollarının kesişmesi sonucu, bir büroda işe başlamasıyla karşılaştığı tercüman Raif Efendi karakterinin, kendi dünyasında durağan mahiyetleriyle sessizlik timsali olmasının yanı sıra edebi okumalar yapması ve gizli çizimlerinin bulunması, kendisinin de aynı bir istikamet üzere olmasından ötürü merak uyandırmıştır.

Anonim anlatıcılığı, akademisyen Murat Gülsoy'un "Yalnızlıkların itirafı: Kürk Mantolu Madonna²" adlı incelemesinde "Raif Efendi'nin, uzaktan gördüğümüz o sıradan kişinin incelenmeye değer bir ruhu var mıdır?" sorusuna getirdiği şu açıklamayla da taçlandırmak elzemdir:

"Aslında aydınlanma sonrasında ortaya çıkan roman türü tam da bu soruyu sorduğu için varoluşsal bir önem kazanmıştır. İnsanlık kültürünün değişimi ve gelişimi ile "hikâyesi anlatılmaya değer olan" yer değiştirmiştir. Başlangıçta ancak tanrıların başından geçen hikâyeler anlatılmaya layıktı, dolayısıyla anlatılanlar mitti. Sonraları romans, destan, tragedya kahramanlarının, şövalyelerin hikâyeleri anlatıldı. Ne zaman ki aydınlanma sonrasında roman türü doğdu artık sıradan insanın hikâyesi anlatılmaya başlandı. Bireyin ortaya çıkışı, kişinin ait olduğu sosyal topluluğun dışında kendine özgü kimlik özelliklerinin olması bir başka deyişle bir karaktere sahip olması demektir. Büyük romanlar bize en sıradan insanın bile bir karakteri olduğunu göstermişlerdir. Sıradan insan adeta keşfedilen yeni bir türdür. Ruhunun ya da karakterinin var olup olmaması toplumsal olguları ve tarihi etkileme gücünü belirleyecektir." (Gülsoy, 2015)

Sabahattin Ali'nin anonim karakteri, Raif Efendi'nin yabancı bir cihet tarafından nasıl gözüktüğünün tasvirinde küllü bir bakış oluşturarak, onun safi, kendine has fitratı, insan ilişkilerindeki çekimser tutumunu yansıtmıştır.

Yazar eserde merak uyandırma ve gerilimin mahiyetini artırma adına olay örüntüleri arasında kapılar açarak "anlatı içinde anlatı" ile okuyucuyu muhatap kılmıştır. Gizli olanın tasfiyesini okura bırakan yazar, hikâyeler arası geçişler layihalarıyla çarpıcı bir dizge oluşturmuştur. Sabahattin Ali pek çok hikâyesinde görülen bir tarzda; bir çerçeve vaka ve onun içerisine yerleştirilmiş iç bir vaka ile (Karaburgu, 2010) bizleri buluşturmuştur.

Eser, belirli uyarıların söylem ekseninde kabulünü kolaylaştırarak, okuyucuyu asıl resme sürüklemektedir. Anonim anlatıcının Raif Efendinin hatıratını okumasıyla başlayan elem yüklü hikâye, aşkın nedensellik zemininde temellendirilerek, arkada bırakıldığı varsayılan meseller, yeniden cereyan ettirilmiş ve sönmeyen yaralar üzere bir tahkike sevk gerçekleştirilmiştir.

Romanın yapısı baş karakter Raif Efendiyle ilintili bilumum antagonizmik etkenlerle çevrenmiştir. Raif Efendinin mahfuz tuttuğu kimliğiyle sürdürdüğü örtük yaşam, kendisini aile, iş ve sosyal çevresince değersizleştirilmesi çüretkarlığıyla baş başa bırakmıştır. Bir kendilik kaybı mücadelesi içinde olan ana karaktere ait görüntünün ansal etkinliklerden soyutlanmasına zemin hazırlaması, onun gölgede kalmasına sebebiyet vermiştir.

İç dünyasında verdiği denli mücadeleler, anda kayıtsız kalarak konumunu tayin eden her türlü teşebbüsten imtina ettiğinin ve mekândan bağımsız bir varlık görüntüsüne büründüğünün hazin bir göstergesidir. Sabahattin Ali bu husus hakkında şu sözleriyle bir beyanatta bulunmuştur: "Dünyanın en basit, en zavallı, hatta en ahmak adamı bile, insanı hayretten hayrete düşürecek ne müthiş ve karışık bir ruha maliktir! Niçin bunu anlamaktan bu kadar kaçıyor ve insan dedikleri mahluku anlaşılması ve hakkında hüküm verilmesi en kolay şeylerden biri zannediyoruz?"

3. Çevirmen kimliği yansımaları ışığında erek metin

Farklı anadillere haiz insanlar arasında iletişim ağını kurma görevini üstlenen çok dilli uzmanların, çeviri faaliyetlerinde etkin rol almaları, insanlara bir ayna tuttıklarının göstergesidir. Temeli bilinmeyen gizli anlaşmalar sisteminin (Ergin, 2019) bir öncüsü olan çevirmen, çevrilmesi söz konusu olan bir

² Gülsoy, M. (2015, 04 14). Yalnızlıkların itirafı: Kürk Mantolu Madonna, T24 Bağımsız İnternet Gazetesi, <https://t24.com.tr/k24/yazi/yalnizliklarin-itirafi-kurk-mantolu-madonna,148>

metinle ilgili olarak bir takım iletişimsel özelliklerin yakından tanınmasıyla (Göktürk, 2002, s. 17-22) özdeşleştirilen edinçler bağlamında çeviri eylemini gerçekleştirmektedir.

Gözde düşünür Cemil Meriç'in tercüme bir fetihtir, dili değil, düşünce ve hassasiyetin girift dünyasını da zenginleştiren bir fetih (Meriç, 2016, s. 120) olarak nitelendirdiği çeviri sürecinde çevirmenin, uzmanlık alanı ve metin/alt türü bilgisi, çevirmenin araştırma yöntemi becerilerini geliştirmesi, metnin içinde bulunan duruma göre düzenlenmesi bilgisi; bir başka deyişle, konu alanı, metni oluşturan eyleyen/aktör (tenor) ya da metin kurucularla seslendikleri okur kitlesi arasındaki ilişkilerin kurulması, hangi iletişim oluşu/kanalıyla okura sesleneceklerine ilişkin bilgi (Yazıcı, 2011, s. 90) gibi bilişsel edinçleri üstlenerek eylemde bulunmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Belirli norm dizgelerinin içerik aktarımında örtük rol üstlenmeleri, çevirmenin diller arası aktarım faaliyetlerinde kılavuzluk hizmeti sunarak, ortak paydada öz yorumu mutlaklaştırmasını kolaylaştırmaktadır. Eyleyen olarak bütüncül bir etki bırakan çeviri süreci normları, Gideon Toury'ye (1980, 1995) göre çevirmenin çeviri süreci sırasında, yani çeviriyi yaparken aldığı kararları kapsar. Bu kararlar dil malzemesinin metin içi dağılımına (matriks normları) ve bu malzemenin metin içinde nasıl kullanıldığına, biçimlendirildiğine ilişkin (metin-içi normları) kararlardır (Berk, 2005).

Diller arası temsili bir referans sunmada çevirmenin alması gereken tavra da Umberto Eco şu şekilde açıklık getirmektedir: Bir metni anlamak- ve dahası onu tercüme edebilmek için- temsil ettiği olası bir dünya hakkında bir hipotez ortaya koyulmadır. Yani, bir çeviri, uygun kanıtların yokluğunda, varsayma dayandırılmalı ve çevirmen ancak kendisine makul görünen bir varsayımında bulduktan sonra metni bir dilden diğerine çevirmeye başlamalıdır (Eco, 2006).

Çevirmen söz ve anlam birimlerine eşlik ederek, hususi bir bağlılıkla yapısal faillerin sistemsel bir şekilde beslenmesini, zayıf ya da güçlü olduğu varsayılabilir dinamiklerin anlaşılmasını olanaklı hale getirerek, translatumu kendi kimlik ve gündemleriyle nedensel bir etkiye (Pym, 2006; Akt. Arı, 2014, s.51) içkin kılmalıdır.

Çeviride dilsel birliğin sunduğu apriori faydaların oluşturduğu madde boyutu, diller ve kültürler arası etkileşimin somut bir ürün olarak okura sunulmasını olanaklı hale getirmektedir. Çevirmenin iki farklı etmen arasında çeviri aracılığıyla kurduğu bağın mahiyeti, yeni kodların oluşması ve kavramanın boyut kazanması noktasında temeli teşkil etmektedir.

4. Kültürel öğelerin çevirisi ve çeviri yöntemleri

İnsanın toplum ile ilişkisinde tutum ve davranışlarını şekillendirerek, edilgen bir yapı kazandıran kültür, betimleme, iletişim ve gösterim sanatları gibi, başlıca amaçlarından biri haz olan ve iktisadi, toplumsal ve siyasal alanlardan görece bir özerklik içinde, genellikle estetik biçimlerde var olan uygulamalar anlamını (Said, 2019, s. 12) almakla birlikte, kavramın heterojen yapısı, tanımının genel bir zeminde yapılandırılmasını güçleştirmektedir. Kültürel gerçeklik bir kurgu niteliği taşıdığından, daima önceden çevrilmiştir (Niranjana, 1992:172; Akt. Gezer & Can, 2019, s. 356) ön kabulünden hareketle çevirinin, ülkeler ve diller birbirleriyle temas halinde olduklarından beri, bazen çarpık ve taraflı çevirilerden sorumlu olan eşit olmayan koşullar altında kültürün aktarılmasında etkili olduğuna (Newmark, 1998, s. 7) işaret edilebilmektedir.

Klasik medeniyetlerin birbirleriyle kaynaşma içerisinde tekamüllerini destekleyici varsayımlarla meşgul oldukları şüphesiz bilinmektedir. Farklı kültürlerin farklı zamansallıklarının olması (St. André, 2020, s.

7), dillerin ve kültürlerin farklı olanlarla bile uzamsal ve zamansal sınırlar boyunca konuşmaya ve yer değiştirmelerine rağmen hem anlaşılır hem de anlamlı görünmelerinin devamlılığına (Lianeri & Zajko, 2008, s. 5) katkı sunmaktadır.

Kültür kavramı, çeviri çıkarımlarını göz önünde bulundurmak için esastır ve dilin kültürün bir parçası olup olmadığı konusundaki görüş farklılıklarına rağmen, iki kültür ve dil kavramının birbirinden ayrılamaz olduğu görülmektedir (Braçaj, 2015, s. 476). Nitekim Newmark da kültürü, belirli bir dili ifade aracı olarak kullanan bir topluluğa özgü yaşam biçimi ve tezahürleri (Newmark, 1998, s. 94) olarak tanımlamaktadır.

Elverişli bir değişim olgusunda ürünlerini coğrafi enlemde arz eden kültürün temas ettiği yapısal kodlar yatay düzeyde, çevirinin "türleri" (literal, özgür veya görsel-işitsel gibi) veya "kültürün" türleri (etnik, politik ve ulusal) olarak çerçevelenmektedir. (Katan, 2018, s. 17-18). Bununla birlikte egemen kültürün hudutlarının tayininde rasyonel sonuçlara erişilemiyor olması, epistemik yaklaşımların çeşitlenmesine imkân hazırlamıştır. Bu çalışmalardan Hall'un (1990) bir "ana üçlü" olarak kültürü çerçevelemesi faydalı bir başlangıç noktasıdır. (...) Hall, kültürü farklı görünürlük seviyelerinde hareket eden görünür (teknik), kısmen batık (resmi) ve son olarak görünmez (resmi olmayan) farkındalık dışı seviye olmak üzere üç sistem halinde organize etmiştir. Metafor, kültürün en önemli yönlerinin gizli olduğu gerçeğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda, neyin normal veya doğru olduğunu değerlendiren ve sonuç olarak görünür davranışı şekillendiren bu yönlerdir (Katan, 2018, s. 17-18).

Çevirideki kültürel boyutun metinler vasıtasıyla kavranabilmesi çeviri etkenleriyle ilişkili olup, kaynağın köken ve bütünüyle özdeş bir translatumun, farklı bir kültür envanterinde varlık göstermesiyle mahiyet kazanabilmesi, araçla gerçekleştirilen kültürel yansımaların bünyesinde yapıtaşlarını oluşturmasıyla bağımsızlığını elde edecektir. Bir ontolojik olgu içerisinde ele alınan çevirinin gücü, egemen kültürün, kültürel ürününün çevirisinin meydana getirdiği kitle etkisine bağlıdır (Arı, 2014, s. 219). Yanı sıra çözümleme aşamasında çevirmenin, kültür elçisi olarak belirli bir çeviri görevinde yer alan iki kültürün hangi davranış alanlarında farklılık gösterdiğini ve hangi farklılıkların çeviriyle ilgili olmadığını bilmesi önemlidir (Nord 1993:20; Akt. Prokop, 1999, s. 235).

Kaynak ve erek dilin çözümlenerek, eşdeğerliklerin tespit edilme süreci esasen kompleks bir olgudur. Çeviri prosesinin temelini teşkil eden kaynağın tahlili, erek metnin inşasında koşulların tayin edilmesinde belirsizliklerden kaçınmaya imkan sunmakla birlikte, toplum yapılarının sahip oldukları bilimum farklı örüntülere ışık tutmaktadır. Merkezinde kültürü barındıran çeşitliliklerin farkında olan Newmark da kültürel unsurlar üzerine bir çalışma gerçekleştirerek, ilgili unsurları şu altı başlık altında ele almıştır:

- 1) Çevresel unsurlar: Jeolojik ve coğrafi çevre.
- 2) Kamu Hayatı: Politika, hukuk ve yönetimi içerir.
- 3) Sosyal Yaşam: Ekonomi, meslekler, toplumsal refah, sağlık ve eğitimi içerir.
- 4) Kişisel Yaşam: Yiyecekler, kılık kıyafet ve ev eşyalarını içerir.
- 5) Gelenek, görenekler ve sosyal etkinlikler: Yavaş alkışlama ve masaya vurarak alkışlama gibi gelenekler; kricket ve futbol gibi sosyal etkinlikler ve bunlara bağlı tüm ulusal deyimler.
- 6) Kişisel Merak ve Tutkular: Din, müzik, şiir ve bunlara bağlı çeşitli toplumsal kuruluşlar, kiliseler, sanatsal kuruluşlar ve dernekler (Newmark, 2010: 175; Akt. Yıldırım, 2015, s. 224).

Kaynak dil metninin çözümlenmesi, ürünün geniş anlamına yönetsel perspektiflerle erişim sağlanması durumunda eşdeğer öge madenciliğinin olumsallaştırılması neticesinde nihayete erdirilebilmektedir. Polimer unsurların çeviri süresine kattıkları gizil nitelikler, bağlamın (De. des Kontexts) erek alıcı (okur) tarafından doğrudan kabulünü kolaylaştırmaktadır.

5. Lawrence Venuti'nin "Yerlileştirme" ve "Yabancılaştırma" Üzerine Çeviri Stratejileri

Benzerlikler yoluyla erişim sağlanan gerçeklik sınırlarında, dolaylı ve doğrudan metinlerarası bağdaşıklık kurmayı olanaklı kılan eyleyenler, belirlenmiş niteliklere ait koşullarla anlama erişerek, üründe tutarlılığı tanzim etme yoluna gitmektedirler. Metinler yaşam anlarının somutlaştığı yerlerdir. (...) Anlatıda somutlaşan olgu kültürlerarası iletişimde doğan ve okuma sürecinde okuyucuya geçen bir enerjidir (C. Doğan, 2011, s. 327). Kültürel öğelerin yükünü üstlendiği bu aktarımda, çeviri çalışmalarının "sadık (De. Treue)" ve "özgürlük (De. Freiheit)" çerçevesinde karşıtlık bulması, Venuti'nin bu vakaları fiili olarak ele aldığı iki aşamada müstakil bir karara varılmasını kolaylaştırmıştır.

Değerler lehine bir mahiyete erişebilme adına Venuti'nin yaklaşımları müşahedeyi kolaylaştırmakla birlikte "yerlileştirme (Eng. domestication)" ve "yabancılaştırma (Eng. foreignization)" terimleri, temelde yabancı bir metne ve kültüre yönelik etik tutumları, çeviri için bir metin seçiminin ve onu çevirmek için tasarlanan stratejinin ürettiği etik etkileri belirtirken, "akışkanlık" ve "direnc" gibi terimler ", okuyucunun bilişsel işlemeyle ilgili olarak çeviri stratejilerinin temelde söylemsel özelliklerini göstermektedir (Venuti, 2008, s. 19). Yöntemi şekillendiren bu süreç, öğelerin saptanması durumunda, eylene çerçevesinden mutlak yapının oluşturulmasını kolaylaştırmaktadır.

Yazın bütünlüğünün iki kavram dahilinde uygulama ekseninde revize edilerek niyetin manada ilişkilendirilmesinde yabancılaştırma, yerlileştirme altında yatan hümanist varsayımlardan çok farklı bir insan özneliği kavramını varsaydığı için çevirilerin okunma ve üretilme biçimlerini değiştirebilmektedir (Venuti, 2008, s. 20-21). Bu dönüştürmenin tatbikinde "yabancılaştırıcı çeviri sözcüğü sözcüğüne çeviriyi içermekle birlikte onunla sınırlı değildir, erek kültürün dışladığı bir kaynak metin seçilerek çevrilmesinden erek dilde marjinal biçimlerin tercih edilmesine kadar çok farklı yöntemlerle yapılabilir" (Gürçağlar, 2011:146; Akt. Taş, 2017, s.7).

Çevirmenin kaynak ya da erek metne kendini tabi tutarak yeterli-kabul edilebilir bir ürünü sunmada tercihinin bırakılan stratejilerde kaynak metni erek dil kültürüne hakim olan normlara karşı duran ve bunları değiştirmek, yenilemek isteyen bir yaklaşımla çevirmek (Berk, 2005) için yabancılaşma normundan yahut yabancı metni erek dil kültürüne hakim olan değerlere uygun olarak tutucu ve benzeştirici bir yaklaşımla aktarmak ve kaynak metni erek dil kültürüne hakim olan normlara karşı duran ve bunları değiştirmek, yenilemek isteyen bir yaklaşımla çevirmek (Berk, 2005) için ise yerlileştirme normundan yararlanabilmesi olasıdır.

Çeviri sürecinin bu iki dizgeden biriyle sonuca kavuşturulması, translatum üzerindeki yazın uyarılarının etki biçimleriyle iletide yöntemleri yansıtacak bir anlatıyla okuyucuları buluşturmaktadır. Modernizmin, özellikle yabancı metnin modernist-kültürel gündemlere hizmet etmek için yeniden yazıldığı yerlileştirme sürecini, çeşitli koşullarını ve dışlamalarını silerek çevrilmiş metnin estetik özerkliğini kurmaya çalıştığına (Venuti, 2008, s. 165) da dikkat çeken Venutinin yabancılaştırmayı, özgün metnin yabancı özelliklerinden bir kısmının tutularak erek dildeki normları zorlayan bir çeviri stratejisi olarak tanımlar ve saydam ve akıcı bir biçimin benimsendiği yerlileştirme stratejisinin karşısına yerleştirir (Berk, 2005).

6. Erek metnin yerileştirme ve yabancılaştırma çeviri stratejileri bağlamında karşılaştırmalı incelemesi

Anlamın fenomenolojik bir örüntü içerisinde kültür öğeleriyle formulize edilerek ereğin arzına sunulması, çevirinin dönüşme sürecinde ekinsele kodlarla beslenmesini olanaklı kılmaktadır. Çeviriyi toplumsal bir olgu olarak ele alan tarihsel ve güncel betimleyici çalışmalar için çevirilerin üretildiği ve tüketildiği bağlamın incelenmesi, bir araştırmanın en önemli kollarından biri (Gürçağlar, 2015:125-131; Akt. Arı, 2014, s. 200-201) olmakla birlikte çeviri sürecine tesir eden sosyo-kültürel bağlantılarla sunduğu referanslar kapsamında iletişimdeki dizgeyi muhafaza etmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, kaynak metnin çeviri sürecinde çeşitli kültürel unsurlarla karşılaşan çevirmenin “yerileştirme” ve “yabancılaştırma” sarkacında nerede durduğuna ve hangi yöne ağırlık verdiğine yönelik tespitlerde bulunulmaya çalışılmakla birlikte, kaynak metinde yer alan kültürel unsurların belirlenmesi ve erek metinle bu unsurların karşılaştırılması amacıyla Newmark’ın kültürel unsurlar sınıflandırılmasına başvurulmuştur. Kaynak metni ve translatumu oluşturan kültürel unsurlar bağlamında “Çevresel Unsurlar”, “Kamu Hayatı”, “Sosyal Yaşam”, “Kişisel Yaşam”, “Gelenek, görenek ve sosyal etkinlikler”, “Kişisel merak ve tutkular” sınıflandırılması altında incelenmiştir. Kaynak metin (KM) ile erek metin (EM) karşılaştırmalı incelemesine ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

Kaynak metin ve erek metnin karşılaştırmalı incelemesi sonucunda Newmark’ın yapmış olduğu kültürel unsurların sınıflandırmasından hareketle araştırma özelinde “çevresel unsurlar” başlığı altında şu örnekler verilebilir:

KM 1: Bir gün, akşamüstü, **istasyonla Sergievi** arasındaki **tenha yolda** ağır ağır yürüyor, **Ankara’nın** harikulade sonbaharını doya doya içime çekerek ruhumda nikbin (iyimser) bir hava yaratmak istiyordum. **Halkevinin** camlarından aksederek beyaz mermer binayı kan rengi deliklere boğan güneş... (S.12)

EM 1: Eines Tages ging ich gegen den Abend langsam auf **der menschenleeren Straße** zwischen **dem Bahnhof und dem Sergievi** meines Weges und versuchte, mein Gemüt in eine etwas optimistischere Stimmung zu versetzen, indem ich den wunderbaren **Ankara-Herbst** ganz bewusst auf mich einwirken ließ. Die Sonne, die sich in den Fenstern des **Halkevi** spiegelte und auf diese Weise das weisse Marmorgebäude mit blutroten Vierecken überzog... (S.2)

Yukarıdaki örnekte, kaynak metinde Ankara’da bulunan “Sergievi”, “Halkevi” muhitleri kapsamında gerçekleştirilen betimlemeler çevirmen tarafından erek dile aslı korunarak aktarılmıştır. Yer bildiren kelimeler için Almanca dilinde gerek metin içi gerekse dipnotta açıklamaya gidilmemiş olup, okur kaynak metne yabancı bırakılmıştır.

KM 2: **Yugoslavya’nın Suşak Limanı üzerinden gelecek dışbudak ve köknar kerestelerinin evsafına veya travers delme makinelerinin işleme tarzına ve yedek parçalarına** dair bir mektubu kolayca tercüme ediyor, Türkçeden Almancaya çevirdiği şartname ve mukavemeleri şirket müdürü hiç tereddüt etmeden yerlerine yolluyordu. (S.9)

EM 2: Selbst **technische Texte** bereiteten ihm keine Schwierigkeiten, und die Firmendirektion hatte nie Bedenken, von ihm ins Deutsche übersetzte Lieferbedingungen und Verträge abzuschicken.

Sabahattin Ali’nin kaynak metinde Raif Efendi’nin kaleme aldığı mektup hakkında verdiği "Yugoslavya’nın Suşak Limanı üzerinden gelecek dışbudak ve köknar kerestelerinin evsafına veya travers delme makinelerinin işleme tarzına ve yedek parçalarına" dair bilgi, çevirmen tarafından erek kitleye aktarılmayarak, "technische Texte" üst kavramıyla kaynak metinde bir azımsama yapılmış olup, erek okur metnin sarmal yapısından soyutlanmıştır.

Kürk Mantolu Madonna adlı eserin çeviri karşılaştırılması sonucunda “kamu hayatı” başlığı altındaki örnekler aşağıda verilmiştir:

KM3: Herkesin Almanya'yı kurtarmak için kendine göre bir fikri vardı. Fakat bütün fikirler hakikaten Almanya'ya değil, her birinin kendi şahsi menfaatlerine bağlıydı. Para düşkünlüğü yüzünden servetini kaybeden ihtiyar bir kadın, **zabıtlere kıızıyor**, zabıtlere grev yapan amele ve harbe devam etmek isteyen askerleri kabahatli buluyor, müstemleke tüccarı durup dururken, harp açan imparatora küfrediyordu. (S.52)

EM3: Jeder kam mit einem anderen Vorschlag, wie Deutschland gerettet werden sollte. In Wirklichkeit waren dies aber alles Ideen, die noch vor dem Vaterland dem eigenen Vorteil dienten: Eine ältere Frau, die durch die Inflation ihr Vermögen verloren hatte **schimpfte auf die Offiziere**, diese wiederum sahen alle Schuld bei den streikenden Arbeitern und den Soldaten, die nicht weiterkämpfen wollten, während der Kaufmann aus der Kolonie den Kaiser verfluchte, der ohne Grund den Krieg erklärt hatte. (S.28)

Kaynak metinde yazarın ele aldığı ihtiyar kadın karakterinin zabıtlere kızdığından söz edilirken, çevirmen bu bilgiyi erek metne küfür/hakaret etme anlamını taşıyan ve kültürel normlarla da örtüşen “schimpfen” fiiliyle aktararak, birincil anlamı sert bir ifadeyle ikame ettiği görülmektedir. İlgili ifadenin “sich über jdn ärgern” dönüşlü fiili (De. reflexives Verb) aracılığıyla erek okura aktarılarak mevcut anlam kaymasının önüne geçilmesi muhtemeldir.

Erek metinde “sosyal ve kişisel yaşam” başlıkları içerisinde tespiti gerçekleştirilen örnekler şöyledir:

KM4: ...beyaz önlüklü, başörtülü, yaşlı bir köylü kadın, yamalı siyah çoraplarıyla, hiç ses çıkarmadan kahve getirdi. (S.4)

EM4: kam eine ältere, offensichtlich vom Lande stammende Frau mit weißer Schürze, Kopftuch und schwarzen gestopften Strümpfen herein und brachte mir eine Tässchen Kaffee.

Yukarıda alıntılanan bölümde bahsi geçen kadın tiplmesi özelinde yapılan betimlemeyi çevirmenin erek okur nezdinde yerleştirici bir strateji üzerinden aktardığı gözlemlenmiştir.

KM5: Her tarafta, masaların üstünde ve kanepelerin arkasında ince işlenmiş, krem rengi dantel ve gemi şeklinde yazılmış bir “**Amentü**” levhası asılıydı. (S.15)

EM5: Auf allen Tischen und Sessellehnen waren cremefarbene Haekeldeckchen ausgebreitet, und an der Wand hing eine **Amentü-Kalligraphie**, ein in Form eines Schiffes aufgezeichnetes **Glaubensbekenntnis**.

Kaynak metinde bir betimleme dahilinde ele alınan “Amentü” levhası erek okurun arzına sunulurken “Glaubensbekenntnis” kelimesi kullanılarak kaynak kültüre ait inanç öğesi olduğuna dikkat çekilerek bir yerleştirme yoluna gidilmiştir. Bir inanç simgesi olan “amentü levhası”nın dipnotta ayrıntılı olarak anlatılması çevirmen tarafından öngörülmüştür.

Newmark'ın “gelenek, görenek ve sosyal etkinlikler” sınıflandırmasına dahil edilebilecek olası örnekler de şu şekildedir:

KM6: “**Size evinize kadar refakat edebilir miyim?**” dersem hakkımda ne hüküm verirdi? Bana bir parça alaka göstermesine böyle **en beylik bir zampara cümlesiyle** mi mukabele edecektim?” (S.73)

EM6: “**Darf ich Sie nach Hause begleiten?**” Berechtigte das bisschen Aufmerksamkeit, das sie mir geschenkt hatte, mich etwa dazu, mit einer so **banalen Schürzenjägerfloskel** aufzuwarten?” (S.43)

Yazar'ın kaleme aldığı eserdeki başat karakter olan Raif Efendi'nin Maria Puder karakteriyle ilk sözlü etkileşime geçeceği süreç zarfında muhayyilesinde mevcut olan benliğindeki düşünce sarmalındaki belirsizlik, ana karakterin içine doğduğu toplumda edinmiş olduğu görgül kuralların bir dışavurumudur. İşbu sebeple çevirmen, Raif Efendi'nin yapmış olduğu muhasebede kendisine yöneltmiş olduğu sorudaki “en beylik bir zampara cümlesi”ni erek dile “banalen Schürzenjägerfloskel” olarak aktarmayı öngörerek, her ne kadar “beylik” kelimesinin tarh edilmesi söz konusu olsa da, erek dilin okuyucusu tarafından anlaşılabilirlik, yerileştirme olgusu kapsamında güvence altına almıştır.

“Kişisel merak ve tutkular” başlığı altında gerçekleştirilen tespitler ise şunlardır:

KM7: Ramazan geceleri onun, annesiyle beraber, elinde bir fenerle, **teravihe** gidişini seyretmek için evden kaçıp kapılarının karşısına gizlenir, fakat bu kapı açılıp, dışarı vuran sarımtırak ışıkta siyah feraceli vücutlar görünür görünmez, benim burada olduğumu fark edecektir diye titremeye başladım. (S.58-59)

EM7: In den Ramadannächten stahl ich mich oft davon und versteckte mich gegenüber ihrer Haustür, um zu beobachten, wie sie, zusammen mit ihrer Mutter und mit einer Laterne in der Hand, herauskam, um zum **Gemeinschaftsgebet** zu gehen. Doch sobald die Tür aufging und ein gelbliches Licht auf die in schwarze Mantelkleider gehüllten Frauen fiel, wandte ich den Kopf zur Wand und begann zu zittern bei dem Gedanken, sie könnten mich dort entdecken. (S.33)

Kaynak metinde Raif Efendi'nin kaleme aldığı defterde sözünü ettiği gençlik aşkı olan Fahriyenin “ramazan geceleri (...) teravihe gidişini” seyretmesini çevirmenin erek okura aktarımda, sözü edilen eylemin bir inanç ritüeli olmasından hareketle “toplulu ibadet” anlamını taşıyan “Gemeinschaftsgebet” kelimesini tercih ettiği görülmektedir. İlgili kavram ibadetin her ne kadar bir toplulukla yapılması noktasında gerekli izi oluştursa da Ramazan'a özel bir ibadet olmasına erek metinde yer verilmemiştir. Yerileştirme normunun sınırları dahilinde erek okurun toplumsal kabullerine hitap edilerek, alıcının tözsel benzerlik çerçevesinden kaynak metni değerlendirmesine olanak sunulmuştur.

Sonuç

Kültürel olgularla diplomatik etkileşimde olan dillerin, kavramsal oluşuma ait izlerle ortaya çıkarttıkları yapısal imgelerin niceliksel olarak mahiyetinin tadil edildiği çeviri alanı, işlevsel eşdeğerliğin inşasında önemini korumaktadır.

Sabahattin Ali tarafından literatürümüze kazandırılan Kürk Mantolu Madonna adlı eser ile Ute Birgiye ait Almanca çevirisinin karşılaştırmalı olarak incelendiği bu çalışmada sözcük, cümle ve kültürel öğeler, Çeviribilimci Newmark'ın kültürel öğelerin sınıflandırması ile Çeviribilim araştırmacısı Venuti'nin “yerileştirme” (“domestication”) ve “yabancılaştırma” (“foreignization”) çeviri stratejileri bünyesinde temellendirilmiş olup, belirli kültür kodlarının çeviri faaliyetinde anlam örüntülerinin göstergeler dahilinde çözümlenmesi gerçekleştirilmiştir.

Ele alınan çeviri eserde, çevirmenin, kültürel öğeleri çevirirken erek metnin okuyucusunu yer yer kaynak metne yaklaştırma amacı güttüğü ve aynı zamanda kaynak metindeki bazı kültürel artalan olgularını erek okura aslını koruyarak aktardığı ve bu noktada okumada akışkanlığı bozmama adına gerek metin içerisinde gerekse sayfa sonlarında bir çevirmen notu altında açıklama yapma, dipnot ekleme yoluna gitmediği gözlemlenmiştir. Çeviri eserde, kaynak metnin yazıldığı dönem ruhunun çevirmen tarafından korunmuş olması da, tarafınca alınmış olunan çeviri kararlarında etkili olmuştur. Kaynak metindeki kültürel unsurların kayba uğramaması ve erek okurunun anlamsal kargaşa sarmalına düşmemesi adına

çevirmenin “yerlileştirme” (“domestication”) ve “yabancılaştırma” (“foreignization”) stratejileri ışığında yol aldığı belirtilebilir.

Çeviri eserde karşılaşılan anlamsal devinimler ve öncelenen biçem kaynak metin yazarının özgünlüğünü gölgede bırakmamakla birlikte, erek okurun özgün metinle bağ kurmasının amaçlandığı bir eğilimin mevcut olduğu gözlemlenmiştir.

Kaynakça

- Arı, S. (2014). Çeviri Sosyolojisi. Aylak Adam Kültür Sanat Yayıncılık.
- Baykan, A. (2005). Sosyal-Kültürel Faktörlerin Çevirideki Rolü. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 177-197.
- Berk, Ö. (2005). Kuramlar Işığında Açıklamalı Çeviribilim Terimcesi. Multilingual Yayınları.
- Braçaj, M. (2015). Procedures of Translating Culture-Specific Concepts. Mediterranean Journal of Social Sciences, 476-480.
- C. Doğan, ř. (2011). Makro ve Mikro Düzlemde Metin ve Kültür İlişkisi. İ. Öztürk, F. şan, E. Akkan, ř. Koca, ř. Köktürk, & M. Can içinde, XI. Uluslararası Dil - Yazın - Deyişbilim Bilgi şöleni (Gönüllülük ve Hoşgörü) (s. 325-330). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Civita, M. (2018, 8 9). Die interkulturelle Übersetzung. İtalya.
- Eco, U. (2006). Quasi dasselbe mit anderen Worten: Über das Übersetzen. Carl Hanser Verlag GmbH.
- Ergin, M. (2019). Türk Dil Bilgisi. Boğaziçi Yayınları.
- Gezer, G., & Can, M. (2019). Kültürü çevirmek: Kültür aktarımı kapsamında çeviri . RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi , 355-370.
- Göktürk, A. (2002). Çeviri: Dillerin Dili. Yapı Kredi Yayınları.
- Gülsoy, M. (2015, 04 14). Yalnızlıkların itirafı: Kürk Mantolu Madonna, T24 Bağımsız İnternet Gazetesi, <https://t24.com.tr/k24/yazi/yalnizliklarin-itirafi-kurk-mantolu-madonna,148>
- House, J. (2016). Translation as Communication across Languages and Cultures. Routledge.
- Karaburgu, O. (2010). Kürk Mantolu Madonna Üzerine. M. Ünal, & M. Argunşah içinde, Prof. Dr.Harun Güngör Armağanı (s. 239-252). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Katan, D. (2018). Defining culture, defining translation. S.-A. Harding, & O. Cortés içinde, The Routledge Handbook of Translation and Culture. Routledge Handbooks.
- Lauková, J. (2018). Die Rolle des Translators als "Mediator" zwischen "gewaltlosen" Welten und Kulturen. Slowakische Zeitschrift für Germanistik, 74-83.
- Lianeri, A., & Zajko, V. (2008). Translation and the classic. Oxford University Press.
- Meriç, C. (2016). Bu Ülke. İletişim Yayınları.
- Newmark, P. (1998). A Textbook of Translation. Pearson Education.
- Nida, E. (2012). Çeviri Süreçleri. M. Rifat içinde, Çeviri Seçkisi II (s. 67-76). Sel Yayıncılık.
- Öğünmez, M. (2019). Die Selbstübersetzung im interkulturellen Raum am Beispiel Yüksel Pazarkayaks Werk "Ben Aranıyor" und dessen Übersetzung "Ich und die Rose. Ankara: Hacettepe Universität Institut für Sozialwissenschaften Abteilung für Deutsche Sprache und Literatur.
- Özcan Dost, B., & Metin Tekin, B. (2017). O. Henry - The Gift Of The Magi Üzerine Bir İnceleme. ASOS Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 615-623.
- Prokop, I. (1999). Kulturbedingtheit des Translationsprozesses. A. Kątny, & C. Schatte içinde, Das Deutsche von innen und von außen: Ulrich Engel zum 70. Geburtstag (s. 235-242). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

- Said, E. (2019). *Kültür ve Emperyalizm*. Metis Yayınları.
- Schneider, A. (2007). *Übersetzen als kulturelle Praxis: Pragmatik und Meta-Pragmatik des Übersetzens in institutionellen und ethnologischen Kontexten am Beispiel von Quenchua und Spanish in Huancavelica/Peru*. Ludwig-Maximilians-Universität.
- St. André, J. (2020). *Translation and Time*. The Kent State University Press.
- Stolze, R. (2008). *Übersetzungstheorien*. Narr Francke Attempto Verlag GmbH + Co. KG.
- Taş, S. (2017). *Kültürel Unsurların Çevirisi ve Çeviri Stratejileri*. *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-14.
- Venuti, L. (2008). *The Translator's Invisibility*. Routledge.
- Yazıcı, M. (2011). *Çeviribilimde Araştırma*. Multilingual Yayınları.
- Yıldırım, C. (2015). *Amin Maalouf'un Afrikalı Leo ve Semerkant Romanlarında Kültürel Unsurların Çevirisi Üzerine Bir İnceleme*. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 222-232.